

## FINDIK YETİŞTİREN ÜRETİCİLERİN BİTKİSEL ÜRÜN SİGORTASI UYGULAMALARINA YÖNELİK YAKLAŞIMI: ORDU VE TRABZON İLLERİ ÖRNEĞİ \*

*Erdal SIRAY<sup>1</sup>, Ahmet GÖĞÜS<sup>1</sup>, Fatih ÖZDEMİR<sup>1</sup>, Murat SAYILI<sup>2</sup>, Atila ALTINTAŞ<sup>3</sup>, Gülçin ALTINTAŞ<sup>3</sup>*

### Özet

Araştırma Ordu ve Trabzon illerinde yürütülmüş olup, bu bölgede bitkisel üretim fındık yetiştiriciliği üzerine odaklanmıştır. Fındıkta meydana gelen doğal afetler ürün kaybı yaşatarak zaman zaman üreticileri zor durumda bırakmaktadır. Bu nedenlerle üreticilerin tarım sigortası yaptırmaları beklenmektedir. Bu çalışma ile; üreticilerin tarım sigortasından haberdar olma durumları ve tarım sigortası yaptırmaya yönelik eğilimleri tespit edilmiş, tarım sigortası yaptırmama ve yaptırmama nedenlerini saptanmış, uygulamada karşılaşılan sorunlar ve beklentiler belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada 122 adet tarım sigortası yaptıran ve 112 adet tarım sigortası yaptırmayan üreticilerden olmak üzere toplam 234 adet anket sahada yüz yüze görüşmek suretiyle gerçekleştirilmiştir. Veriler 2011 üretim sezonunu kapsamaktadır. Araştırma sonucunda üreticilerin tarım sigortası hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları görülmüştür. Henüz sigorta bilincinin üreticiler tarafından kavranamaması nedeniyle tarım sigortası gereksiz bir maliyet olarak görülmektedir. Arazilerin parçalı ve küçük olması sebebiyle tarım sigortası ihmal edilmektedir. Aynı zamanda üreticilerdeki gelir sıkıntıları da tarım sigortası yaptırmama oranını düşürmektedir. Tarım sigortasında devlet desteğinin olumlu etkisinin olduğu ve devam etmesi gerektiği dile getirilmiştir. Araştırma sahasında üreticilerin en çok maruz kaldığı riskler doğal afet riskleridir. Bu doğal afet riskleri arasında en önemli olanları sırasıyla don, fırtına ve kuraklık olduğu belirlenmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Doğu Karadeniz, Bitkisel Üretim, Tarım Sigortası, Ordu, Trabzon

### Approach of Crop Insurance Applications of Hazelnut Farmers: The Sample of Ordu and Trabzon Province

#### Abstract

This Research has been carried out Ordu and Trabzon provinces and in this area, crop production is based on hazelnut production. In hazelnut crop loss in preserving natural disasters occurring from time to time to leave manufacturers are in a difficult situation. For these reasons, producers are expected to agricultural insurance. In this study; be aware of the status producers of agricultural insurance and the trend towards agricultural insurance have been identified, identified reasons for not having agriculture, insurance practical problems and expectations are determined. In this study, 122 pieces of agricultural insurance and 112 pieces of agricultural insurance producers in the field for a total of 234 questionnaires were realized through face to face to discuss. The data covers the 2011 production season. As a result, producers they do not have sufficient knowledge about agricultural insurance has been seen. Yet understanding by manufacturers due to lack of insurance awareness, agricultural insurance is seen as an unnecessary cost. Due to the piece and small of land, agricultural insurance is often neglected. Also, producers income problems in agriculture lowers insurance rates. The positive impact of government support in agricultural insurance that have been expressed, and that should continue. In the study area most exposed to risks that producers are the risks of natural disasters. It was determined that this natural disaster risks, respectively, of which the most important of frost, storm (wind), and drought.

**Anahtar Kelimeler:** Eastern Black Sea, Crop Production, Agricultural Insurance, Ordu, Trabzon

\* Fındık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü tarafından desteklenmiştir.

<sup>1</sup> Fındık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Giresun, [erdalsiray@yahoo.com](mailto:erdalsiray@yahoo.com)

<sup>2</sup> Gaziosmanpaşa Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Tokat

<sup>3</sup> Orta Karadeniz Geçit Kuşağı Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Tokat

## GİRİŞ

Tarımsal üretimde; üretim, pazar, finansman, teknoloji, politika ve iklim koşullarından kaynaklanan risk ve belirsizlikler söz konusudur. Ürün için uygun olan zamanda yağışın olmaması, ürün fiyatlarının ürün satışından sonra artması, gerekli zamanda yeterli işgücü bulunamaması, tarımsal araç ve gereçlerin beklenmeyen durumlarda arızalanması, hükümet politikalarındaki değişiklikler ve benzeri faktörler risk ve belirsizliği ortaya çıkarmaktadır. Üretim kararları; iklim koşulları, verim ve fiyat gibi çok sayıdaki değişkenin geleceğe ilişkin değerlerinin tahminine dayanmaktadır. Kişinin kontrolünde olmayan veya tam olarak kontrol edemediği çok sayıdaki olaylar ve değişiklikleri tahmin etmenin güçlüğü nedeniyle beklenen sonuç elde edilmeyebilmekte, bu da tarımsal gelirin yıldan yıla önemli farklılıklar göstermesine neden olmaktadır. Bu nedenle tarımda geleceğe yönelik işletmecilik kararlarında risk ve belirsizliğin dikkate alınması özel bir önem taşımaktadır (Saner ve ark., 2015).

Gelişmiş ülkelerde tarım sigortalarındaki amaç, üreticinin gelir kaybının finansmanı ve düşük oranlarda olan tarım nüfusunun kaybının önlenmesi iken, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu gelişmekte olan ülkelerdeki amaç ise, kıt kaynaklar kullanılarak üreticinin kaybının belirli oranlarda telafisi ve üretimde devamlılığın sağlanması olduğu belirtilmektedir (Bariş ve İnan, 2006).

Türkiye'de 2006 yılına kadar uygulanan geleneksel tarım sigortaları sistemi incelendiğinde; sigorta şirketleri çiftçinin ödediği primler karşılığında çiftçilere hasarlarını ödeyeceklerine dair bir poliçe düzenlemekte ve hasar sonucunda da hasar tazminatlarını ödemekteydi. Sigorta şirketleri poliçe düzenleme, satış ve hasar ödemesi hizmetlerini yürütmekte, bunun dışında kalan hasar tespit organizasyonu ve risk inceleme organizasyonları bağımsız bir şekilde Tarım Sigortaları Vakfı (TSV) tarafından yürütülmekteydi. Vakıf ayrıca, tarım sigortaları ile ilgili bilgileri TSV Veri Bankası'nda toplamakta, risk haritaları hazırlama ve raporlama işlemlerinin yanında eğitim destek hizmetlerini de yürütmekteydi.

Türkiye'de tarım sektörünü tehdit eden risklerin teminat altına alınabilmesi amacıyla, etkin, sağlıklı ve modern bir sistem içerisinde sigorta mekanizmasının devreye sokulması için 14 Haziran 2005'te 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu kabul edilmiş ve Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Kanunun amacı; üreticilerin doğal afet ve zararlılardan kaynaklanan mağduriyetlerini gidermektir. Kanun uyarınca bir havuz sistemi oluşturulmuş ve 23 sigorta şirketi bir araya gelerek havuzu işletecek Tarım Sigortaları Merkezi A.Ş. (TARSİM) kurulmuştur (TARSİM, 2014).

Çiftçilerin ödediği primler ile devletin ödediği prim desteği (%50) havuzda toplanmaktadır. Uygulamada; tarım sigortaları poliçelerini sigorta şirketleri kendi adlarına düzenlemekte, elde ettikleri primin tamamını havuza aktarmakta, hasar tespitleri bağımsız uzmanlarla havuz tarafından yürütülmekte ve hasar ödemeleri havuzdan doğrudan çiftçiye yapılmaktadır. Söz konusu havuzun işleyişini belirlemek üzere; Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığı'ndan ikişer, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, Türkiye Ziraat Odaları Birliği ve havuzun işleticisi şirketten (TARSİM) de birer üye olmak üzere toplam yedi üyeden meydana gelen bir Yönetim Kurulu oluşturulmuştur (TARSİM, 2014).

Çiftçiler TARSİM'e üye sigorta şirketlerine veya acentelerine müracaat ederek sigortalarını yaptırmaktadırlar. Sigorta şirketleri ve TARSİM bu riskleri reasürörlere devredebilmektedir. TARSİM'in prim gelirlerinin %50'si sigorta şirketlerince ve %50'si de devlet tarafından sağlanmakta, şirket sigorta şirketlerine reasürans sağlama görevinin yanısıra hasar ödemelerini de yerine getirmektedir. TSV de eğitimin yanısıra hasar tespit uzmanlarıyla söz konusu şirketin hasar işlemlerine yardımcı olmaktadır (Dinler ve ark., 2005).

Fındık üretimi, araştırma bölgesindeki üreticilerin en önemli geçim kaynağı durumundadır. Ayrıca bölgede kivi, çay, Trabzon hurması, mısır ile diğer meyve ve sebzeler yetiştirilen bitkisel ürünler arasındadır. Bazı yıllar fındık üretiminde karşılaşılan risk ve belirsizlikler sonucu ürünün verim, fiyat ve gelirinde önemli dalgalanmalar meydana gelebilmektedir. Bu da üreticinin geleceğe güvenle bakmasını ve dolayısıyla gelecek ile ilgili planlamalarında doğru kararlar almasını engelleyebilmektedir. Bu nedenlerle, özellikle doğal afetlere karşı tarım sigortası yaptırmak en önemli çözüm olarak görülmektedir. Tarım sigortası yaptıran üretici kendini daha güvende hissetmektedir. Tarım sigortasının yaygınlaşması ve üreticiler açısından daha rahat yaptırılabilmesi için devletin önemli katkı ve desteği bulunmaktadır.

Ancak Türkiye'de fındık üretiminde karşılaşılan risk ve belirsizlikler ile üreticilerin bunlara karşı aldıkları tedbirlere ilişkin yeterli sayıda araştırma bulunmamaktadır. Bu nedenle, araştırma sahasında fındık üreticilerinin tarım sigortası uygulamalarına karşı eğilimlerinin belirlenmesi, uygulamada karşılaşılan sorunların tespiti ve çözüm önerilerinin ortaya konulması önemlidir.

Çalışma sonucunda; araştırma bölgesinde bitkisel üretimde üreticilerin tarım sigortasından haberdar olma durumları ve tarım sigortası yaptırmaya yönelik eğilimleri tespit edilmiş, tarım sigortası yaptırmaya ve yaptırmama nedenleri saptanmış, uygulamada

karşılaşılan sorunlar belirlenmiş ve bunlara ilişkin çözüm önerileri sunulmuştur.

### MATERYAL VE METOT

Araştırmanın ana materyalini, Ordu ve Trabzon illerinde fındık üretimi yapan (bitkisel ürün sigortası yaptıran ve yaptırmayan ayrı ayrı) işletmelerden anket yoluyla elde edilen veriler oluşturmuştur.

Araştırmanın ilk aşamasında, araştırma sahasında fındık yetiştiren ilçeler, köyler ve işletmeler belirlenmiştir. İlçe ve köylerin seçiminde özellikle Gıda Tarım ve Hayvancılık İl/İlçe Müdürlüklerinin kayıtlarından yararlanılmıştır. Tüm fındık yetiştiren işletmelerle anket yapmak gerek maddi ve gerekse zaman açısından mümkün olmayacağından dolayı örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Tesadüfî olarak belirlenen üreticilerle yapılacak anket sayısı (örnek hacmi) aşağıdaki formüle göre belirlenmiştir (Çiçek ve Erkan, 1996):

$$n = \frac{N(pq)}{(N-1)D^2 + (pq)}$$

Burada; n = Örnek hacmi (anket yapılacak üretici sayısı), N = Ana kitle, p = İncelenen birimin popülasyondaki oranı (sigorta yaptırmayanlar için 0.80 ve yaptıranlar için 0.20 olarak alınmıştır), q = 1-p, D = (d/z), z = Güven aralığı (%95 ile z= 1.96) ve d = Kabul edilebilir hata payını (%10) göstermektedir.

Bu formül, her iki ilde, sigorta yaptıran durumlarına göre ayrı ayrı uygulanarak hesaplanmıştır. Örnek hacmi; sigorta yaptıran üreticilerden Trabzon'da 424 ve Ordu'da 1165 üreticiden 61 adet, sigorta yaptırmayan üreticilerden de Trabzon'da 54 ve Ordu'da 58 adet olmak üzere toplam 234 adet olarak bulunmuştur.

Araştırma kapsamında yer alan işletmelerdeki üreticiler için 2011 üretim sezonuna ait verileri içeren anket formları tek tek incelenmiş, gerekli kontrol, düzenleme işlemleri yapılmıştır. Çalışma kapsamında ele alınan işletmeler; tarım sigortası yaptıran ve yaptırmayan olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Çiftçilerin riske karşı bir önlem olarak tarım sigortasına nasıl baktıkları sorgulanmıştır. Ayrıca tarım sigortası uygulamalarından haberdar olma durumları, devletin prim desteği ve miktarı konusunda bilgi sahibi olma durumları, tarım sigortaları uygulamalarını gerekli görüp görmedikleri, karşılaştıkları sorunlar, sigorta yaptırmada etkili olan faktörler çiftçi görüşleri ile belirlenmiştir.

Analizlerde oransal ifadelerden yararlanılmıştır. Ki-kare analizleri ile de sigorta yaptıran durumu ile bazı sigortaları yaptıran ilişkisi incelenmiştir.

### BULGULAR

Tarım sigortası yaptıran işletmelerin genel olarak sigorta yaptıran eğilimleri incelendiğinde; yıllar itibarıyla bitkisel ürün sigortasının son 5 yılda DASK ve araç kaskosuna nazaran büyük artış gösterdiği görülmüştür (Çizelge 1).

Tarım sigortası yaptırmayan işletmelerin genel olarak sigorta yaptıran eğilimleri incelendiğinde; yine yıllar itibarıyla DASK ve araç kaskosunun artış göstermediği, diğer sigortalara da eğilim olmadığı görülmüştür (Çizelge 2).

Tarım sigortası yaptıran ve yaptırmayan üreticilerin araç kaskosu ve DASK yaptıran durumları arasında yapılan ki-kare analizi sonucunda istatistikî açıdan anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Çizelge 3).

**Çizelge 1.** Sigorta yaptıran durumları (tarım sigortası yaptıran işletmeler için)

|         | 2011                         |    | 2010  |    | 2009  |    | 2008  |    | 2007  |    |       |
|---------|------------------------------|----|-------|----|-------|----|-------|----|-------|----|-------|
|         | adet                         | %  | adet  | %  | adet  | %  | adet  | %  | adet  | %  |       |
| Trabzon | Araç Kaskosu                 | 17 | 27.87 | 16 | 26.23 | 15 | 24.59 | 12 | 19.67 | 11 | 18.03 |
|         | DASK (deprem vs.)            | 8  | 13.11 | 7  | 11.48 | 6  | 9.84  | 4  | 6.56  | 3  | 4.92  |
|         | Hayvan Hayat Sigortası       | 0  | 0.00  | 0  | 0.00  | 0  | 0.00  | 0  | 0.00  | 0  | 0.00  |
|         | Sera Sigortası               | 0  | 0.00  | 0  | 0.00  | 0  | 0.00  | 0  | 0.00  | 0  | 0.00  |
|         | Bireysel Emeklilik Sigortası | 3  | 4.92  | 2  | 3.28  | 0  | 0.00  | 0  | 0.00  | 0  | 0.00  |
|         | Özel Sağlık Sigortası        | 0  | 0.00  | 0  | 0.00  | 0  | 0.00  | 0  | 0.00  | 0  | 0.00  |
| Ordu    | Araç Kaskosu                 | 11 | 18.03 | 9  | 14.75 | 8  | 13.11 | 7  | 11.48 | 7  | 11.48 |
|         | DASK (deprem vs.)            | 7  | 11.48 | 6  | 9.84  | 6  | 9.84  | 4  | 6.56  | 4  | 6.56  |
|         | Hayvan Hayat Sigortası       | 2  | 3.28  | 2  | 3.28  | 1  | 1.64  | 0  | 0.00  | 0  | 0.00  |
|         | Sera Sigortası               | 0  | 0.00  | 0  | 0.00  | 0  | 0.00  | 0  | 0.00  | 0  | 0.00  |
|         | Bireysel Emeklilik Sigortası | 1  | 1.64  | 0  | 0.00  | 0  | 0.00  | 0  | 0.00  | 0  | 0.00  |
|         | Özel Sağlık Sigortası        | 3  | 4.92  | 2  | 3.28  | 1  | 1.64  | 1  | 1.64  | 1  | 1.64  |

**Çizelge 2.** Sigorta yaptıma durumları (tarım sigortası yaptırmayan işletmeler için)

|         | 2011                         |   | 2010  |   | 2009  |   | 2008  |   | 2007  |   |       |
|---------|------------------------------|---|-------|---|-------|---|-------|---|-------|---|-------|
|         | adet                         | % | adet  | % | adet  | % | adet  | % | adet  | % |       |
| Trabzon | Araç Kaskosu                 | 7 | 12.96 | 7 | 12.96 | 7 | 12.96 | 7 | 12.96 | 7 | 12.96 |
|         | DASK (deprem vs.)            | 3 | 5.56  | 2 | 3.70  | 2 | 3.70  | 1 | 1.85  | 1 | 1.85  |
|         | Hayvan Hayat Sigortası       | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  |
|         | Sera Sigortası               | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  |
|         | Bireysel Emeklilik Sigortası | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  |
|         | Özel Sağlık Sigortası        | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  |
| Ordu    | Araç Kaskosu                 | 9 | 15.52 | 7 | 12.07 | 8 | 13.79 | 8 | 13.79 | 8 | 13.79 |
|         | DASK (deprem vs.)            | 5 | 8.62  | 4 | 6.90  | 3 | 5.17  | 3 | 5.17  | 3 | 5.17  |
|         | Hayvan Hayat Sigortası       | 1 | 1.72  | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  |
|         | Sera Sigortası               | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  |
|         | Bireysel Emeklilik Sigortası | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  | 0 | 0.00  |
|         | Özel Sağlık Sigortası        | 1 | 1.72  | 1 | 1.72  | 1 | 1.72  | 1 | 1.72  | 1 | 1.72  |

**Çizelge 3.** 2011 yılı sigorta yaptıma durumu ile bazı sigortaların yaptıma ilişkisi

|                 | Araç Kaskosu                 |                     | DASK (deprem vs.)            |                     | Bireysel Emeklilik ve Özel Sağlık Sigortası |                     |
|-----------------|------------------------------|---------------------|------------------------------|---------------------|---|---------------------|
|                 | Sigorta Yaptıran             | Sigorta Yaptırmayan | Sigorta Yaptıran             | Sigorta Yaptırmayan | Sigorta Yaptıran                            | Sigorta Yaptırmayan |
| Ordu            | 11                           | 9                   | 7                            | 5                   | 4   | 1                   |
| Trabzon         | 17                           | 7                   | 8                            | 3                   | 3   | 0                   |
| Ki-kare Analizi | $\chi^2=1.182$ df=1 P= 0.277 |                     | $\chi^2=0.524$ df=1 P= 0.469 |                     | -   |                     |

**Çizelge 4.** Tarım sigortası uygulamalarının ilk duyulma zamanları

| İLK DUYULMA ZAMANI | Trabzon          |        |                     |        | Ordu             |        |                     |        |
|--------------------|------------------|--------|---------------------|--------|------------------|--------|---------------------|--------|
|                    | Sigorta Yaptıran |        | Sigorta Yaptırmayan |        | Sigorta Yaptıran |        | Sigorta Yaptırmayan |        |
|                    | İşletme sayısı   | %      | İşletme sayısı      | %      | İşletme sayısı   | %      | İşletme sayısı      | %      |
| 2005'ten önce      | 0                | 0.00   | 3                   | 5.56   | 12               | 19.67  | 4                   | 6.90   |
| 2005 yılında       | 2                | 3.28   | 2                   | 3.70   | 1                | 1.64   | 2                   | 3.45   |
| 2005'ten sonra     | 58               | 95.08  | 44                  | 81.48  | 47               | 77.05  | 51                  | 87.93  |
| Hatırlamıyor       | 1                | 1.64   | 5                   | 9.26   | 1                | 1.64   | 1                   | 1.72   |
| TOPLAM             | 61               | 100.00 | 54                  | 100.00 | 61               | 100.00 | 58                  | 100.00 |

**Çizelge 5.** Tarım sigortaları konusunda üreticilerin bilgi kaynakları

| BİLGİ KAYNAKLARI                            | Trabzon          |        |                     |        | Ordu             |        |                     |        |
|---|------------------|--------|---------------------|--------|------------------|--------|---------------------|--------|
|   | Sigorta Yaptıran |        | Sigorta Yaptırmayan |        | Sigorta Yaptıran |        | Sigorta Yaptırmayan |        |
|   | İşletme sayısı   | %      | İşletme sayısı      | %      | İşletme sayısı   | %      | İşletme sayısı      | %      |
| TV, Radyo, İnternet                         | 9                | 14.75  | 11                  | 20.37  | 12               | 19.67  | 10                  | 17.24  |
| Köye gelen sigorta elemanları               | 3                | 4.92   | 5                   | 9.26   | 2                | 3.28   | 2                   | 3.45   |
| İl/İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü | 16               | 26.23  | 4                   | 7.41   | 13               | 21.31  | 19                  | 32.76  |
| Tarım Danışmanı                             | 0                | 0.00   | 3                   | 5.56   | 3                | 4.92   | 2                   | 3.45   |
| Komşu-arkadaş-akraba                        | 17               | 27.87  | 22                  | 40.74  | 14               | 22.95  | 19                  | 32.76  |
| Diğer...                                    | 16               | 26.23  | 6                   | 11.11  | 17               | 27.87  | 5                   | 8.62   |
| Duymadım                                    | 0                | 0.00   | 3                   | 5.56   | 0                | 0.00   | 1                   | 1.72   |
| TOPLAM                                      | 61               | 100.00 | 54                  | 100.00 | 61               | 100.00 | 58                  | 100.00 |

Tarım sigortası yaptıranların %95.08 ve yaptırmayanların ise %81.48'i tarım sigortası uygulamalarından 2005 yılından sonra haberdar olmuşlardır (Çizelge 4). Bu durum, devlet destekli tarım sigortası uygulamasının tanıtımının iyi yapıldığını göstermektedir.

Tarım sigortası yaptıran ve yaptırmayan üreticiler sigorta uygulamalarını en çok sırasıyla; komşu-arkadaş ya da akrabalarından, İl/İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri ve medyadan duymuşlardır (Çizelge 5).

Üreticilerin doğal afetlere karşı tarım sigortası yapılmasının gerekli olup olmadığı konusundaki düşünceleri değerlendirildiğinde; her iki grupta da üreticilerin çoğunluğunun tarım sigortası uygulamasını gerekli buldukları belirlenmiştir (Çizelge 6). Sigorta yaptırmayan üreticilerin bile yaklaşık %80'i doğal afetlere karşı tarım sigortasını gerekli görmektedir.

Tarım sigortası yaptıran üreticilerin çoğunluğunun devletin prim desteğinden haberdar olduğu belirlenmiştir (Çizelge 7). Buna karşın özellikle sigorta yaptırmayan üreticilerde sigorta yaptırma kararını

etkileyebilecek özellikte olan bir uygulamadan yarısından fazlasının haberdar olmadığı belirlenmiştir.

Devlet destekli tarım sigortası uygulamasının başlama yılını; sigorta yaptıranlarda Trabzon'da %31.15 ve Ordu'da %54.10, yaptırmayanlarda ise her iki ilde de %70'den fazlası bilmemektedir (Çizelge 8).

Devlet desteğinin olması sigorta yaptıran üreticilerin yaklaşık  $\frac{3}{4}$ 'ünün sigorta yaptırmasında etkili olmuştur. Trabzon'da %78.69, Ordu'da da %75.41 oranında sigorta yaptırmalarında devlet desteğinin etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Bazı üreticilerin tarım sigortası yaptırmamasında en önemli görülen nedenler; hasar bedelinin ödeneceğine inancın olmayışı, risk görülmemesi, gelir yetersizliği ve primlerin yüksek oluşu vb. nedenler olarak belirtilmiştir. (Çizelge 9).

Tarım sigortası yaptıran üreticilerin yaklaşık %70'i prim fiyatlarını normal ve düşük bulmaktadırlar. Buna karşın yaklaşık %30'u fiyatları oldukça yüksek bulmaktadır denilebilir. (Çizelge 10).

**Çizelge 6.** Doğal afetlere karşı tarım sigortaları uygulamasının gerekliliği

| UYGULAMANIN GEREKLİLİĞİ | Trabzon          |        |                     |        | Ordu             |        |                     |        |
|-------------------------|------------------|--------|---------------------|--------|------------------|--------|---------------------|--------|
|                         | Sigorta Yaptıran |        | Sigorta Yaptırmayan |        | Sigorta Yaptıran |        | Sigorta Yaptırmayan |        |
|                         | İşletme sayısı   | %      | İşletme sayısı      | %      | İşletme sayısı   | %      | İşletme sayısı      | %      |
| Evet gereklidir         | 57               | 93.44  | 42                  | 77.78  | 57               | 93.44  | 46                  | 79.31  |
| Hayır, gerek yoktur     | 4                | 6.56   | 12                  | 22.22  | 4                | 6.56   | 12                  | 20.69  |
| TOPLAM                  | 61               | 100.00 | 54                  | 100.00 | 61               | 100.00 | 58                  | 100.00 |

**Çizelge 7.** Tarım sigortalarında devletin prim desteğini bilenlerin durumu

| DESTEĞİ BİLME DURUMU | Trabzon          |        |                     |        | Ordu             |        |                     |        |
|----------------------|------------------|--------|---------------------|--------|------------------|--------|---------------------|--------|
|                      | Sigorta Yaptıran |        | Sigorta Yaptırmayan |        | Sigorta Yaptıran |        | Sigorta Yaptırmayan |        |
|                      | İşletme sayısı   | %      | İşletme sayısı      | %      | İşletme sayısı   | %      | İşletme sayısı      | %      |
| Bilenler             | 53               | 86.89  | 23                  | 42.59  | 47               | 77.05  | 28                  | 48.28  |
| Bilmeyenler          | 8                | 13.11  | 31                  | 57.41  | 14               | 22.95  | 30                  | 51.72  |
| TOPLAM               | 61               | 100.00 | 54                  | 100.00 | 61               | 100.00 | 58                  | 100.00 |

**Çizelge 8.** Devlet destekli tarım sigortalarının başlama zamanını bilme durumu

| BAŞLAMA ZAMANINI BİLME DURUMU | Trabzon          |        |                     |        | Ordu             |        |                     |        |
|-------------------------------|------------------|--------|---------------------|--------|------------------|--------|---------------------|--------|
|                               | Sigorta Yaptıran |        | Sigorta Yaptırmayan |        | Sigorta Yaptıran |        | Sigorta Yaptırmayan |        |
|                               | İşletme sayısı   | %      | İşletme sayısı      | %      | İşletme sayısı   | %      | İşletme sayısı      | %      |
| Bilenler                      | 42               | 68.85  | 15                  | 27.78  | 28               | 45.90  | 15                  | 25.86  |
| Bilmeyenler                   | 19               | 31.15  | 39                  | 72.22  | 33               | 54.10  | 43                  | 74.14  |
| TOPLAM                        | 61               | 100.00 | 54                  | 100.00 | 61               | 100.00 | 58                  | 100.00 |

**Çizelge 9.** Sigorta yaptırmayan işletmelerin sigorta yaptırmama nedenleri

| SİGORTA YAPTIRMAMA NEDENLERİ                      | Trabzon        |        | Ordu           |        |
|---|----------------|--------|----------------|--------|
|   | İşletme sayısı | %      | İşletme sayısı | %      |
| Hasar bedelinin ödeneceğine dair inancın olmayışı | 14             | 25.93  | 9              | 15.52  |
| Gelir yetersizliği ve primlerin yüksek oluşu      | 12             | 22.22  | 5              | 8.62   |
| Gereksiz bir maliyet unsuru olarak görme          | 11             | 20.37  | 7              | 12.07  |
| Arazi azlığı                                      | 10             | 18.52  | 7              | 12.07  |
| Risk görmeme                                      | 0              | 0.00   | 10             | 17.24  |
| İhmal   | 4              | 7.41   | 6              | 10.34  |
| Arazilerin hisseli oluşu (tapu sorunu)            | 2              | 3.70   | 6              | 10.34  |
| Gerek görmeme                                     | 1              | 1.85   | 1              | 1.72   |
| Alışkanlık  | 0              | 0.00   | 2              | 3.45   |
| Bilinçsizlik                                      | 0              | 0.00   | 2              | 3.45   |
| Dini inanç örf ve adetlerle örtüşmemesi           | 0              | 0.00   | 1              | 1.72   |
| Kapsam yetersizliği                               | 0              | 0.00   | 2              | 3.45   |
| TOPLAM  | 54             | 100.00 | 58             | 100.00 |

**Çizelge 10.** Tarım sigortası prim fiyatlarının değerlendirilmesi (tarım sigortası yaptıranlar için)

| SİGORTA PRİM FİYATI | Trabzon        |        | Ordu           |        |
|---------------------|----------------|--------|----------------|--------|
|                     | İşletme sayısı | %      | İşletme sayısı | %      |
| Çok düşük           | 1              | 1.64   | 0              | 0.00   |
| Düşük               | 2              | 3.28   | 1              | 1.64   |
| Normal              | 38             | 62.30  | 42             | 68.85  |
| Yüksek              | 18             | 29.51  | 14             | 22.95  |
| Çok yüksek          | 2              | 3.28   | 4              | 6.56   |
| TOPLAM              | 61             | 100.00 | 61             | 100.00 |

**Çizelge 11.** Köyde/Mahallede ortalama tarım sigortası yaptırma durumu

|                                     | Trabzon          |                     | Ordu             |                     |
|-------------------------------------|------------------|---------------------|------------------|---------------------|
|                                     | Sigorta Yaptıran | Sigorta Yaptırmayan | Sigorta Yaptıran | Sigorta Yaptırmayan |
| Hane Sayısı (adet)                  | 304              | 370                 | 238              | 239                 |
| Sigorta Yaptıran Hane Sayısı (adet) | 16               | 11                  | 43               | 17                  |
| Sigorta Yaptırma Oranı (%)          | 5.24             | 2.87                | 17.88            | 7.05                |

Araştırma sahasında üreticilerin ikamet ettiği köy veya mahallede ortalama hane sayısı ve ortalama sigorta yaptıran hane sayısı çiftçi görüşleri doğrultusunda belirlenmeye çalışılmıştır (Çizelge 11). Sigorta yaptıranların buldukları köy ve mahallelerde sigorta yaptırma oranı Trabzon'da %5.24 ve Ordu'da %17.88 iken, sigorta yaptırmayanların buldukları köy ve mahallelerde ise sigorta yaptırma oranı Trabzon'da %2.87 ve Ordu'da %7.05'tir.

Tarım sigortası yaptırma yoğunluğu çiftçi görüşleri doğrultusunda irdelenmiştir (Çizelge 12). Trabzon'da sigorta yaptıran üreticilere göre köyünde/mahallesinde

yeterince sigorta yaptırma yoğunluğunun olmamasının en önemli nedeni hasar bedelinin ödeneceğine inancın olmayışıdır (%37.95). Bunu sırasıyla sigorta alışkanlığının kazanılmaması (%21.21) ile gelir yetersizliği ve primlerin yüksek olması (%19.64) izlemektedir. Ordu'da sigorta yaptıran üreticilerin köyünde/mahallesinde yeterince sigorta yaptırma yoğunluğunun olmamasının en önemli nedeni ise sigorta alışkanlığının kazanılmamasıdır (%28.81). Bunu sırasıyla gelir yetersizliği ve primlerin yüksek olması (%28.10) ile hasar bedelinin ödeneceğine inancın olmayışı (%27.40) izlemektedir.

**Çizelge 12.** Tarım sigortası yaptıрма yoğunluğunun yeterince olmamasının nedenleri

| NEDENLER  | Trabzon          |        |                     |        | Ordu             |        |                     |        |
|---|------------------|--------|---------------------|--------|------------------|--------|---------------------|--------|
|   | Sigorta Yaptıran |        | Sigorta Yaptırmayan |        | Sigorta Yaptıran |        | Sigorta Yaptırmayan |        |
|   | Puanı            | %      | Puanı               | %      | Puanı            | %      | Puanı               | %      |
| Gelir yetersizliği ve primlerin yüksek oluşu      | 88               | 19.64  | 71                  | 20.94  | 120              | 28.10  | 35                  | 9.67   |
| Hasar bedelinin ödeneceğine dair inancın olmayışı | 170              | 37.95  | 102                 | 30.09  | 117              | 27.40  | 61                  | 16.85  |
| Sigorta alışkanlığının kazanılmaması              | 95               | 21.21  | 3                   | 0.88   | 123              | 28.81  | 18                  | 4.97   |
| Arazilerin hisseli ve az oluşu (tapu sorunu)      | 5                | 1.12   | 75                  | 22.12  | 28               | 6.56   | 86                  | 23.76  |
| Dini nedenler                                     | 0                | 0.00   | 0                   | 0.00   | 9                | 2.11   | 6                   | 1.66   |
| Bilgi eksikliği                                   | 70               | 15.63  | 0                   | 0.00   | 25               | 5.85   | 0                   | 0.00   |
| Gereksiz görme                                    | 15               | 3.35   | 68                  | 20.06  | 5                | 1.17   | 52                  | 14.36  |
| Kapsamı yeterli görmeme                           | 5                | 1.12   | 0                   | 0.00   | 0                | 0.00   | 10                  | 2.76   |
| Risk az   | 0                | 0.00   | 0                   | 0.00   | 0                | 0.00   | 50                  | 13.81  |
| Bilinçsizlik, ihmal                               | 0                | 0.00   | 20                  | 5.90   | 0                | 0.00   | 44                  | 12.15  |
| TOPLAM  | 448              | 100.00 | 339                 | 100.00 | 427              | 100.00 | 362                 | 100.00 |

**Çizelge 13.** Üreticilerin tarım sigortalarının tanıtımı ile ilgili toplantı, eğitim vb. katılma durumu

| ETKİNLİĞE KATILMA DURUMU | Trabzon          |        |                     |        | Ordu             |        |                     |        |
|--------------------------|------------------|--------|---------------------|--------|------------------|--------|---------------------|--------|
|                          | Sigorta Yaptıran |        | Sigorta Yaptırmayan |        | Sigorta Yaptıran |        | Sigorta Yaptırmayan |        |
|                          | İşletme sayısı   | %      | İşletme sayısı      | %      | İşletme sayısı   | %      | İşletme sayısı      | %      |
| Evet                     | 8                | 13.11  | 4                   | 7.41   | 22               | 36.07  | 8                   | 13.79  |
| Hayır                    | 53               | 86.89  | 50                  | 92.59  | 39               | 63.93  | 50                  | 86.21  |
| TOPLAM                   | 61               | 100.00 | 54                  | 100.00 | 61               | 100.00 | 58                  | 100.00 |

Trabzon'da sigorta yaptırmayan üreticilere göre ise köyünde/mahallesinde yeterince yoğunluk olmamasının nedeni olarak yine hasar bedelinin ödeneceğine inancın olmayışını (%34.56) görmektedirler. Bunu sırasıyla gelir yetersizliği ve primlerin yüksek olması (%20.20) ve sigorta alışkanlığının kazanılmaması (%12.45) izlemektedir. Ordu'da ise sigorta yaptırmayan üreticiler köyünde/mahallesinde yeterince yoğunluk olmamasının nedeni olarak arazilerin hisseli oluşu (tapu sorunu) (%23.76) görmektedirler. Bunu sırasıyla hasar bedelinin ödeneceğine inancın olmayışı (%16.85) ve gereksiz görme (%14.36) izlemektedir.

Tarım sigortası ile ilgili üreticilerin eğitim alıp almadığı araştırılmıştır (Çizelge 13). Sigorta yaptıran ve yaptırmayan üreticilerin büyük çoğunluğunun eğitim, toplantı vb. bir etkinliğe katılmadığı belirlenmiştir. Sadece Ordu ilinde sigorta yaptıran üreticilerde bu oran diğerlerine göre biraz yüksek olup, %36.07'lik payla eğitim, toplantı vb. bir etkinliğe katıldığını belirtmişlerdir.

Üreticilerin tarım sigortası ile ilgili eğitim almak isteyip istememe durumları değerlendirildiğinde, sigorta yaptıran ve yaptırmayan üreticilerin yaklaşık yarısından

fazlası eğitim alma konusunda istekli oldukları belirlenmiştir (Çizelge 14). Bu sonuç önemlidir ve dikkate alınmalıdır.

Tarım sigortası yaptıran üreticilerin yaklaşık yarısı bir sonraki yıl tekrar sigorta yaptırmayı düşündükleri tespit edilmiştir. Tarım sigortası yaptırmayan üreticilerin ise çok az oranı bir sonraki yıl tarım sigortası yaptırmayı düşündükleri ve yine çok az oranda kararsız oldukları tespit edilmiştir (Çizelge 15).

Tarım sigortası yaptıran üreticilerin sigorta uygulamalarında karşılaştıkları sorunlar Çizelge 16'da verilmiştir. Üreticilerin karşılaştıkları en önemli sorun hasar tespitinin (ekspertiz) uygun yapılmaması sorunu ve sigorta kapsamının yetersiz oluşudur. Çok az bir oranda da herhangi bir sorunun olmadığı belirtilmiştir.

Araştırma alanındaki üreticilerin tarım sigortaları konusunda devletten beklentileri de incelenmiştir (Çizelge 17). Üreticilerin çoğunun devletten prim desteğini artırarak devam ettirmesi konusunda beklentileri olduğu belirlenmiştir. Bunun yanısıra "devletten sigorta hakkında bilgilendirmeler artırılmalı, sigorta kapsamı genişletilmeli, hasar tespitinde devletin rolü olmalı, devlet kontrol ve denetim yapmalı" şeklinde beklentiler de bulunmaktadır.

Çizelge 14. Üreticilerin tarım sigortaları ile ilgili eğitim almak isteme durumları

| EĞİTİM ALMA İSTEME DURUMU | Trabzon          |        |                     |        | Ordu             |        |                     |        |
|---------------------------|------------------|--------|---------------------|--------|------------------|--------|---------------------|--------|
|                           | Sigorta Yaptıran |        | Sigorta Yaptırmayan |        | Sigorta Yaptıran |        | Sigorta Yaptırmayan |        |
|                           | İşletme sayısı   | %      | İşletme sayısı      | %      | İşletme sayısı   | %      | İşletme sayısı      | %      |
| Evet                      | 35               | 57.38  | 25                  | 46.30  | 40               | 65.57  | 33                  | 56.90  |
| Hayır                     | 26               | 42.62  | 29                  | 53.70  | 21               | 34.43  | 25                  | 43.10  |
| TOPLAM                    | 61               | 100.00 | 54                  | 100.00 | 61               | 100.00 | 58                  | 100.00 |

Çizelge 15. Bir sonraki yıl tarım sigortası yaptırmayı düşünme durumları

| SİGORTA YAPTIRMAYI DÜŞÜNME DURUMU | Trabzon          |        |                     |        | Ordu             |        |                     |        |
|-----------------------------------|------------------|--------|---------------------|--------|------------------|--------|---------------------|--------|
|                                   | Sigorta Yaptıran |        | Sigorta Yaptırmayan |        | Sigorta Yaptıran |        | Sigorta Yaptırmayan |        |
|                                   | İşletme sayısı   | %      | İşletme sayısı      | %      | İşletme sayısı   | %      | İşletme sayısı      | %      |
| Evet                              | 30               | 49.18  | 6                   | 11.11  | 28               | 45.90  | 4                   | 6.90   |
| Hayır                             | 31               | 50.82  | 42                  | 77.78  | 33               | 54.10  | 52                  | 89.66  |
| Cevap yok                         | 0                | 0.00   | 6                   | 11.11  | 0                | 0.00   | 2                   | 3.45   |
| TOPLAM                            | 61               | 100.00 | 54                  | 100.00 | 61               | 100.00 | 58                  | 100.00 |

Çizelge 16. Tarım sigortası uygulamalarındaki sorunlar (tarım sigortası yaptıranlar için)

| UYGULAMADAKİ SORUNLAR                      | Trabzon |              | Ordu  |              |
|--|---------|--------------|-------|--------------|
|  | Puanı   | %            | Puanı | %            |
| Primler yüksek                             | 88      | 17.78        | 54    | 12.74        |
| Sigorta kapsamının zamanlaması uygun değil | 38      | 7.68         | 23    | 5.42         |
| Hasar ödemesi zamanında yapılmıyor         | 25      | 5.05         | 6     | 1.42         |
| Hasar tespiti (Ekspertiz) uygun yapılmıyor | 149     | <b>30.10</b> | 164   | <b>38.68</b> |
| Devlet desteği yetersiz                    | 12      | 2.42         | 11    | 2.59         |
| Sigorta kapsamı yeterli değil              | 143     | <b>28.89</b> | 91    | <b>21.46</b> |
| Yeterince bilgilendirme yapılmıyor         | 5       | 1.01         | 20    | 4.72         |
| Prosedür fazla                             | 5       | 1.01         | 0     | 0.00         |
| Sorun yok                                  | 30      | 6.06         | 55    | 12.97        |
| TOPLAM                                     | 495     | 100.00       | 424   | 100.00       |

Çizelge 17. Tarım sigortası uygulamaları konusunda devletten beklentiler

| DEVLETTEN BEKLENTİLER                         | Trabzon          |        |                     |        | Ordu             |        |                     |        |
|---|------------------|--------|---------------------|--------|------------------|--------|---------------------|--------|
|   | Sigorta Yaptıran |        | Sigorta Yaptırmayan |        | Sigorta Yaptıran |        | Sigorta Yaptırmayan |        |
|   | İşletme sayısı   | %      | İşletme sayısı      | %      | İşletme sayısı   | %      | İşletme sayısı      | %      |
| Prim desteğini artırarak devam ettirmeli      | 9                | 14.75  | 14                  | 25.93  | 18               | 29.51  | 11                  | 18.97  |
| Sigorta hakkında bilgilendirmeler artırılmalı | 10               | 16.39  | 5                   | 9.26   | 4                | 6.56   | 10                  | 17.24  |
| Hasar tespitinde devletin rolü olmalı         | 7                | 11.48  | 2                   | 3.70   | 5                | 8.20   | 4                   | 6.90   |
| Devlet kontrol ve denetim yapmalı             | 1                | 1.64   | 6                   | 11.11  | 4                | 6.56   | 3                   | 5.17   |
| Sigorta kapsamı genişletilmeli                | 7                | 11.48  | 4                   | 7.41   | 3                | 4.92   | 2                   | 3.45   |
| Sigorta yaptırmak zaruri olmalı               | 4                | 6.56   | 1                   | 1.85   | 2                | 3.28   | 2                   | 3.45   |
| Diğer   | 13               | 21.31  | 8                   | 14.81  | 4                | 6.56   | 4                   | 6.90   |
| Cevap yok                                     | 10               |        | 14                  |        | 21               |        | 22                  |        |
| TOPLAM  | 61               | 100.00 | 54                  | 100.00 | 61               | 100.00 | 58                  | 100.00 |



Araştırma bölgesinde devletten beklenti bakımından öne çıkan önemli konulardan biri de prim desteğini artırarak devam ettirmesidir. Sigorta prim ödemesi üreticiye ek bir maliyet unsuru olarak yansımakta, düşük gelirli üretici de bu maliyeti karşılayamadığından sigorta uygulamasına sıcak bakmamaktadır. Genel olarak sigorta şirketlerine ve eksperlere güvensizlik hâkimdir. Buradan hareketle üreticiler devletin sigorta işini kendi yapmasını veya denetim ve gözetimi altında olması gerektiğini dile getirmektedir. Tarım sigortaları yeni bir konu olduğu için üreticiler tam bilgi sahibi değildir. Sigortanın eğitim ve toplantılarla daha fazla anlatılmasını ve bu sayede üreticilerin bilinçlendirilmesi beklenmektedir. Tapusuz, hisseli, hazine ve 2B'li arazilerde üretim yapan ve arazi kiralayan üreticiler sigorta kapsamından yararlanamamaktadırlar. Bununla ilişkili olarak üreticiler Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) kaydı bulunmadığı içinde aynı problemi yaşamaktadırlar. Bu sorunun çözülmesi sigorta yaptıran çiftçi sayısını artıracaktır.

Üreticilerin sigorta şirketlerinden en önemli beklentileri daha duyarlı, düzgün ve adil raporların

hazırlanması olarak görülmektedir. Bunun yanında sigorta kapsamının genişlemesi gerektiği, daha fazla eğitim ve bilgilendirme yapılması ve zarar tespitinde daha hızlı olunması gerektiği sigorta şirketlerinden önemli beklentilerdendir (Çizelge 18).

Araştırma bölgesinde yoğun olarak yetiştiriciliği yapılan fındığın en çok maruz kaldığı riskler belirlenmeye çalışılmıştır. Fındık üretiminde üreticilerin ilk sırada gösterdikleri en önemli risk faktörü doğal afet riskidir (Çizelge 19). Hastalık ve zararlılar ile pazar yapısı ve pazarlama diğer önemli riskler arasında görülmüştür.

Fındık üretiminde en önemli risk faktörü olan doğal afet riskleri içerisinde don riski üreticiler tarafından birinci sırada gösterilmiştir (Çizelge 20). Kuraklık, fırtına ve dolu da diğer önemli riskler olarak görülmüştür.

Sigorta yaptıran işletmelere göre son 10 yılda meydana gelen doğal afet riski ve bu riske karşı tutumu Çizelge 21'de verilmiştir. Doğal afetler en fazla 2004, 2011 ve 2010 yıllarında yaşanmıştır. En fazla oransal zarar ise 2004 yılında gerçekleşmiştir.

**Çizelge 18.** Tarım sigortası uygulamaları konusunda sigorta şirketlerinden beklentiler

| SİGORTA ŞİRKETLERİNDEN BEKLENTİLER                        | Trabzon          |               |                     |               | Ordu             |               |                     |               |
|---|------------------|---------------|---------------------|---------------|------------------|---------------|---------------------|---------------|
|   | Sigorta Yaptıran |               | Sigorta Yaptırmayan |               | Sigorta Yaptıran |               | Sigorta Yaptırmayan |               |
|   | İşletme sayısı   | %             | İşletme sayısı      | %             | İşletme sayısı   | %             | İşletme sayısı      | %             |
| Daha fazla eğitim ve bilgilendirme yapmaları              | 8                | 13.11         | 12                  | 22.22         | 4                | 6.56          | 13                  | 22.41         |
| Şirketlerin biraz daha ilgili ve ulaşılabilir olmaları    | 2                | 3.28          | 1                   | 1.85          | 3                | 4.92          | 3                   | 5.17          |
| Daha duyarlı, düzgün ve adil raporlar hazırlanmalı        | 17               | 27.87         | 13                  | 24.07         | 16               | 26.23         | 5                   | 8.62          |
| Eksperler ve şirketler zarar tespitinde daha hızlı olmalı | 2                | 3.28          | 2                   | 3.70          | 10               | 16.39         | 2                   | 3.45          |
| Eksperlerin fındık uzmanı olması ve kontrol edilmesi      | 2                | 3.28          | 1                   | 1.85          | 6                | 9.84          | 2                   | 3.45          |
| Primler daha düşük olmalı ve ödeme kolaylığı sağlanmalı   | 8                | 13.11         | 8                   | 14.81         | 8                | 13.11         | 2                   | 3.45          |
| Sigorta kapsamı genişlemeli                               | 18               | 29.51         | 5                   | 9.26          | 5                | 8.20          | 4                   | 6.90          |
| Diğer   | 3                | 4.92          | 2                   | 3.70          | 8                | 13.12         | 2                   | 3.45          |
| Cevap yok   | 0                |               | 10                  |               | 1                |               | 27                  |               |
| <b>TOPLAM</b>   | <b>61</b>        | <b>100.00</b> | <b>54</b>           | <b>100.00</b> | <b>61</b>        | <b>100.00</b> | <b>58</b>           | <b>100.00</b> |

**Çizelge 19.** Üreticilere göre fındık üretiminde karşılaşılan risk faktörlerinin dağılımı

| KARŞILAŞILAN RİSK FAKTÖRLERİ | Trabzon          |               |                     |               | Ordu             |               |                     |               |
|------------------------------|------------------|---------------|---------------------|---------------|------------------|---------------|---------------------|---------------|
|                              | Sigorta Yaptıran |               | Sigorta Yaptırmayan |               | Sigorta Yaptıran |               | Sigorta Yaptırmayan |               |
|                              | Puanı            | %             | Puanı               | %             | Puanı            | %             | Puanı               | %             |
| Doğal afetler                | 304              | 62.30         | 248                 | 54.39         | 294              | 61.25         | 265                 | 56.75         |
| Hastalık ve zararlılar       | 137              | 28.07         | 106                 | 23.25         | 85               | 17.71         | 41                  | 8.78          |
| Pazar yapısı ve pazarlama    | 47               | 9.63          | 102                 | 22.37         | 101              | 21.04         | 161                 | 34.48         |
| <b>TOPLAM</b>                | <b>488</b>       | <b>100.00</b> | <b>456</b>          | <b>100.00</b> | <b>480</b>       | <b>100.00</b> | <b>467</b>          | <b>100.00</b> |

**Çizelge 20.** Üreticilere göre fındık üretiminde karşılaşılan doğal afet risklerinin dağılımı

| RİSKLER  | Trabzon          |        |                     |        | Ordu             |        |                     |        |
|----------|------------------|--------|---------------------|--------|------------------|--------|---------------------|--------|
|          | Sigorta Yaptıran |        | Sigorta Yaptırmayan |        | Sigorta Yaptıran |        | Sigorta Yaptırmayan |        |
|          | Puanı            | %      | Puanı               | %      | Puanı            | %      | Puanı               | %      |
| Don      | 292              | 50.09  | 247                 | 56.26  | 315              | 49.22  | 248                 | 46.44  |
| Kuraklık | 79               | 13.55  | 44                  | 10.02  | 110              | 17.19  | 121                 | 22.66  |
| Fırtına  | 123              | 21.10  | 65                  | 14.81  | 84               | 13.13  | 29                  | 5.43   |
| Dolu     | 0                | 0.00   | 4                   | 0.91   | 69               | 10.78  | 33                  | 6.18   |
| Heyelan  | 5                | 0.86   | 20                  | 4.56   | 18               | 2.81   | 39                  | 7.30   |
| Yanıklık | 26               | 4.46   | 6                   | 1.37   | 23               | 3.59   | 34                  | 6.37   |
| Sel      | 35               | 6.00   | 41                  | 9.34   | 15               | 2.34   | 26                  | 4.87   |
| Sis      | 23               | 3.95   | 12                  | 2.73   | 6                | 0.94   | 4                   | 0.75   |
| TOPLAM   | 583              | 100.00 | 439                 | 100.00 | 640              | 100.00 | 534                 | 100.00 |

**Çizelge 21.** Sigorta yaptıran üreticilere göre fındık üretiminde yıllara göre doğal afet durumu

|         |                                       | 2011           | 2010         | 2009         | 2008  | 2007  | 2006  | 2005 | 2004 | 2003         | 2002 |
|---------|---------------------------------------|----------------|--------------|--------------|-------|-------|-------|------|------|--------------|------|
| Trabzon | Doğal Afet Gören İşletme Durumu       | İşletme sayısı | 57           | 28           | 19    | 9     | 10    | 1    | 0    | 53           | 0    |
|         |                                       | %              | <b>93,44</b> | <b>45,90</b> | 31,15 | 14,75 | 16,39 | 1,64 | 0,00 | <b>86,89</b> | 0,00 |
|         | Doğal Afet Gören İşletme Arazisi (da) | Ortalama       | 17,1         | 15,4         | 16,4  | 20,6  | 16,3  | 20   | 0    | 16,8         | 0    |
|         |                                       | Minimum        | 5            | 8            | 8     | 12,5  | 10    | 20   | 0    | 4            | 0    |
|         |                                       | Maksimum       | 57           | 38,5         | 47    | 47    | 30    | 20   | 0    | 78           | 0    |
|         | Oluşan Zarar (%)                      |                | 59,7         | 51,1         | 49    | 31,4  | 24,9  | 70   | 0    | <b>98,2</b>  | 0    |
|         | Tarım Sigortası Yaptırma Durumu       | İşletme sayısı | 57           | 28           | 18    | 8     | 10    | 0    | 0    | 1            | 0    |
|         |                                       | %              | 93,44        | 45,90        | 29,51 | 13,11 | 16,39 | 0,00 | 0,00 | 1,64         | 0,00 |
|         | Tarım Sigortası Alanı (da)            |                | 15,5         | 13,1         | 14,8  | 18,8  | 14,1  | 0    | 0    |              | 0    |
|         | Dekara Ödenen Prim (TL)               |                | 25,4         | 30,5         | 26,3  | 22,9  | 33    | 0    | 0    |              | 0    |
| Ordu    | Doğal Afet Gören İşletme Durumu       | İşletme sayısı | 56           | 42           | 28    | 13    | 12    | 1    | 1    | 51           | 1    |
|         |                                       | %              | <b>91,80</b> | <b>68,85</b> | 45,90 | 21,31 | 19,67 | 1,64 | 1,64 | <b>83,61</b> | 1,64 |
|         | Doğal Afet Gören İşletme Arazisi (da) | Ortalama       | 28,4         | 32           | 32,5  | 35    | 37,7  | 45   | 45   | 31,6         | 45   |
|         |                                       | Minimum        | 6            | 5            | 6     | 10    | 10    | 45   | 45   | 5            | 45   |
|         |                                       | Maksimum       | 85           | 100          | 85    | 85    | 60    | 45   | 45   | 100          | 45   |
|         | Oluşan Zarar (%)                      |                | 51,6         | 57           | 70,3  | 44,6  | 78,1  | 0    | 0    | <b>93,1</b>  | 0    |
|         | Tarım Sigortası Yaptırma Durumu       | İşletme sayısı | 56           | 42           | 22    | 12    | 10    | 1    | 1    | 2            | 1    |
|         |                                       | %              | 91,80        | 68,85        | 36,07 | 19,67 | 16,39 | 1,64 | 1,64 | 3,28         | 1,64 |
|         | Tarım Sigortası Alanı (da)            |                | 23,1         | 24           | 22    | 27,8  | 34,3  | 45   | 45   | 41           | 45   |
|         | Dekara Ödenen Prim (TL)               |                | 34,6         | 31,6         | 31,7  | 28,3  | 24,9  | 4,89 | 4,89 | 4,44         | 4,44 |

## TARTIŞMA VE SONUÇ

Tarım sigortası üreticiler için yeni bir konudur. Bunun kanıtı ise tarım sigortasından üreticilerin %80'den fazlasının 2005 yılından sonra haberdar olmasıdır. Yaklaşık 10 yıllık bilinirliği olmasına karşın tarım sigortası yaptıran oranları son yıllarda artış göstermiştir. Aynı zamanda üreticiler devlet destekli

tarım sigortası uygulamasından da haberdardır. Üreticilerin büyük çoğunluğu tarım sigortası yaptırmada devlet desteğinin etkili olduğunu da belirtmiştir.

Üreticilerin tarım sigortası yaptırmama nedenleri incelendiğinde, genel olarak güvensizlik öne çıkmakta olup, üreticinin hasar bedelinin karşılanacağına dair

inancı zayıftır. Henüz sigorta bilincinin üreticiler tarafından kavranamaması nedeniyle tarım sigortası gereksiz bir maliyet olarak görülmektedir. Arazilerin parçalı ve küçük olması sebebiyle tarım sigortası ihmal edilmektedir. Aynı zamanda üreticilerdeki gelir sıkıntıları da tarım sigortası yaptırmama oranını düşürmektedir. Benzer şekilde, Özcan (2012) Sakarya'da yaptığı çalışma ile üreticilerin tarım sigortası yaptırmama nedenlerini sırasıyla, bilgi eksikliği, primlerin yüksek olması, zararın karşılanmayacağını düşünme ve alışkanlık olmaması şeklinde ortaya koymuştur. Diğer bir çalışmada Taşçı ve ark. (2014), üreticilerin bitkisel ürün sigortası yaptırmama nedenleri olarak, Ankara ve Çorum illerinde gelir yetersizliği, Kayseri ilinde ise sigortanın gereksiz bir masraf unsuru olarak görülmesi olarak saptamışlardır.

Saner ve ark. (2015) yaptıkları çalışma sonucunda, özellikle iklim değişimi ve kuraklığının etkisinin artmasının beklendiği gelecek yıllarda tarım sigortalarının üreticiler tarafından daha fazla önemseneyeceğini öngörmüş ve 2014 yılında da daha sık ve şiddetli boyutta meydana gelen meteorolojik olaylar nedeniyle hasarlarda artış olması tarımsal sigorta konusunda üreticinin bilinçlendirilmesinin son derece önemli olduğunu bir kez daha gösterdiği vurgulanmıştır.

Üreticilerin tarımsal sigorta yaptırmaya eğilimlerini artırıcı eğitim ve yayım çalışmalarının yapılması önem arz etmektedir. Eğitim, seminer ve toplantı yoluyla üreticilere sigorta bilincinin yerleştirilmesi gerekmektedir. Üreticilerin tarım sigortası konusunda yapılmış eğitim, seminer ve toplantılara katılım oranı çok düşüktür. Buna sebep olarak yapılan eğitim ve toplantılarda üreticiye yeterince ulaşılamaması ve sayısal olarak yetersiz olması görülebilir. Diğer taraftan görüşülen üreticilerin yaklaşık yarısı bu konuda yapılacak bir eğitime katılacağını belirtmiştir.

Sigorta yaptıran üreticilerin büyük çoğunluğu tarım sigortası uygulamaları konusunda sorunları olduğunu belirtmektedir. Yapılan değerlendirmelerde üreticiler hasar tespiti için yapılan raporların düzgün olmadığını, sigortanın kapsamının dar olduğunu ve bazı risklerin kapsamda olmadığını ve primlerin ödemesi konusunda sıkıntıların olduğunu ifade etmişlerdir.

Üreticilerin tarım sigortası konusunda devletten prim desteğini artırarak devam ettirmesi, sigorta hakkında eğitim ve toplantılar düzenlemesi, oluşan güvensizlik sebebiyle hasar tespitinde rolünün olması ve şirketlerin kontrol ve denetimini yapması gerektiği beklenmektedir. Üreticilerin sigorta yaptıranların yaklaşık yarısı, yaptırmayanların ise yaklaşık %10'u

yeni sezonda sigorta yaptırmayı düşünmediğini belirtmiştir. Benzer şekilde Aslan ve arkadaşları (2012), Malatya İlinde yaptıkları çalışma ile üreticilerin tamamının tarım sigortasından haberdar olduklarını, ancak sigorta yaptıran üreticilerin % 68.85'inin izleyen üretim sezonunda sigorta yaptırmayacaklarını belirlemiş, tekrar sigorta yaptırmayacaklarını belirten üreticilerin de primlerin yüksekliğinden ve eksperlerin hasar tespitindeki tutumlarından şikâyetçi olduklarını vurgulanmışlardır.

Üreticilerin sigorta şirketlerinden daha duyarlı, düzgün ve adil raporların hazırlanması, daha fazla eğitim ve bilgilendirme yapmaları, sigorta kapsamını genişletmeleri, primlerde ödeme kolaylığı sağlamaları, daha ulaşılabilir ve daha duyarlı olunması gerektiği önemli beklentileridir. Üreticiler eksperlerin hasar tespitlerine zamanında gelmelerini, tespitleri doğru yapmalarını ve tarafsız olmalarını arzu etmektedirler. Tarım sigortası yaptıran üretici zarar meydana geldiğinde, meydana gelen zararın iyi bir şekilde takdir edildiğine inanmadığından hem de bu konuda eksper yada sigorta şirketi tarafından bilgilendirilmediğinden hem ekspere hem de sigorta şirketine karşı güven eksikliği oluşmuştur. Pezikoğlu ve ark. (2012), üreticilerin sigorta şirketlerinden öncelikli beklentilerinin gerçekçi ve doğru hasar tespit ve değerlendirmesi yapmaları gerektiğini ortaya koymuşlardır. Diğer taraftan İpekçioğlu ve ark. (2010), yaptıkları çalışmada sigorta şirketlerine geçmişte duyulan güvensizliğin üreticilerin tarım sigortası yaptırmamada en önemli nedenlerden görmüşlerdir.

Araştırma sahasında üretim hacminin %90'dan fazlasını fındık üretimi oluşturmaktadır. Fındık üreticilerinin en çok maruz kaldığı riskler doğal afet riskleridir. Bu doğal afet riskleri arasında en önemli olanları sırasıyla don, fırtına ve kuraklıktır. Araştırma sahasında üreticilerin çoğunluğu doğal afetlere karşı tarım sigortası uygulamasını gerekli bulmaktadır. Bu afetlere karşı yapılabilecek çok fazla ve yeterli önlem de yoktur.

Sonuç olarak; tarım sigortası gerekliliği her kesim tarafından kabul edilen gelişmiş bir teknolojik sistemdir. Üreticiler tarafından işleyişinin yeterince bilinmemesi, sistemin en zayıf noktasıdır. Ancak, bu olumsuzluk eğitimlerle rahatlıkla aşılabilecektir. İyi bilgilendirmelerin yapılması ile üretici bilinci artırılarak sistem daha iyi bir hale gelecektir. Diğer taraftan üreticilerin akıllarında kalan şüphelerin ortadan kaldırılması için sistemin daha anlaşılabilir ve şeffaf sürdürülmesi gerekmektedir.

## KAYNAKLAR

- Aslan, A., Atay, S. ve Paksoy, M., 2012. Malatya İlinde Bitkisel Ürün Sigortaları Uygulamalarına Üreticilerin Yaklaşımı. 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 5-7 Eylül, Konya, 1156-1160.
- Barış, Ö. ve İnan, İ.H., 2006. Türkiye’de Tarım Sigortaları ve Risk Yönetiminin AB’ne Uyumu Açısından Değerlendirilmesi. Türkiye VII. Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt:I, 13-15 Eylül, Antalya, 283-292.
- Çiçek, A. ve Erkan., O., 1996. Tarım Ekonomisinde Araştırma ve Örnekleme Yöntemi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayın No:12, Ders Notları Serisi:6, Tokat.
- Dinler, T., Yaltrık, A., Çetin, B., Özkan, B., Gülçubuk, B., Sürmeli, E., Ekmen, E., Saner, G., Akçaöz, H., Uysal, Ö.K., Karaaslan, S. ve Kıymaz, T., 2005. Tarımda Risk Yönetimi ve Tarım Sigortaları. TMMOB Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi, Ankara, 1209-1232.
- İpekçioğlu, Ş., Monis, T., Vurarak, Y., Karlı, B., Çıkman, A., Saner, G. ve Çetiner, H., 2011. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Bitkisel Ürün Sigortasının Uygulanabilirliği: Şanlıurfa, Diyarbakır ve Adıyaman Örneği. GAP Toprak-Su Kaynakları ve Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Şanlıurfa.
- Özcan, M., 2012. Tarımsal İşletmelerde Risk Yönetimi ve Bir Alan Çalışması. Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Pezikoğlu, F., Ergun, M.E., Öztürk, M., Altıntaş, A. ve Uçar, M., 2012. Bursa İlinde Bitkisel Ürün Sigortası Uygulamalarına Yönelik Üretici Yaklaşımı. 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Konya, 5-7 Eylül, 1098-1102.
- Saner, G., Uysal, Ü.K., Engürülü, B., Ceyhan, V., Sayılı, M., Akçaöz, H.V. ve Naseri, Z., 2015. Türkiye’de Tarımda Risk Yönetimi ve Sigorta Uygulamaları. TMMOB Türkiye Ziraat Mühendisliği VIII. Teknik Kongresi, Ankara, 1501-1527.
- TARSİM, 2014. [www.tarsim.org.tr](http://www.tarsim.org.tr) (Erişim Tarihi: 20.08.2014)
- Taşcı, R., Karabak, S., Demirtaş, R. ve Gülçubuk, B., 2014. Ankara, Çorum ve Kayseri İllerinde Üreticilerin Risk Yönetimi ve Tarım Sigortası Uygulamaları. 11. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Samsun, 3-5 Eylül, s. 1035-1041.

### *Sorumlu Yazar:*

**Erdal SIRAY**

*erdalsiray@yahoo.com*

*Geliş Tarihi : 14/07/2015*

*Kabul Tarihi : 15/10/2015*